БРОЈ 100 Цетиње, Уторак 24. децембра 1913. год. ГОДИНА VI.

ЦИЈЕНА:
за Црну Гору на годину 10 перп., на по год. 5 перп.; ван земље 15 франака у злату.

ЗА ЦРНУ ГОРУ БРОЈ 10 ПАРА
ЗА СТРАНЕ ЗЕМЉЕ БРОЈ 20 ПАРА

ЛИСТ ИЗЛАЗИ
СРИЈЕДОМ и ПЕТКОМ

ВЈЕСНИК

АДРЕСА:
„Вјесник" Цетиње, (Црна Гора)

ADRESSE:
„Viesnik" Cettigné (Monténégro)

РУКОПИСЕ ВАЉА СЛАТИ УРЕДНИШТВУ „ВЈЕСНИКА" А ПРЕТПЛАТУ И ОГЛАСЕ АДМИНИСТРАЦИЈИ
Огласи се наплаћују по погодби

Цетиње, 24. децембра

Свијетли празници Христова рођења затећиће нас ове године на нашим домовима и на нашим огњиштима да их прославимо у средини оних који су нам мили и драги, сјећајући се са пиететом оних којих ове године нема више међу нама, јер су имали срећу да положе своје животе на олтар Отаџбине. Славићемо велики празник мира и љубави у топлој гостољубивости својих кућа и раздраганих срца предавати се старинским и дирљивим божићњим обичајима.

Али зато се нећемо сјећати са мање носталгије лањског Божића којега смо славили далеко од својих, по шанчевима и по позицијама, покрај војничких ватара, на бури и на снијегу. И тада су наша срца била раздрагана, јер вршисмо и хришћанску и човјечанску и српску дужност, борећи се за слободу потлачене браће наше да ове године, послије пет вијекова ропства, страха и мрака, узмогну и они, овако као и ми ове године, прославити празник рођења Богочовјека. И испуњени тим осјећајем, не жалисмо своје топле домове, не туговасмо што не гледамо лица која су нам блиска и драга; света и племенита ватра загријаваше срца наша и зато нам не бијаше студено у леду и снијегу.

Извршили смо и завршили смо богоугодно дјело и Христос је благословио наше побједничко оружје које смо дигли да ослободимо заробљену браћу нашу. Још једном га је Господ благословио кад се дигосмо да казнимо невјерног савезника свог. Сатрсмо душмане, казнисмо невјернике и растјерасмо напаснике с граница својих. Вратисмо се у своје домове горда и уздигнута чела, свијетла образа и радосних срца. Расковасмо вјековне ланце и убрисасмо непресушне сузе. Отворише се и пропојаше задужбине и манастири наши. И њихова звона дизаће захвално и побожно свој глас до пријестола Господњег; небу ће се пети дим свештеног тамјана и измирне; пјесма из обновљених олтара поздравиће Рождество Христово. А са амвона благословиће смирени слуга олтара оне чије мишице извојеваше да прослављамо Господа у храмовима својим. И из побожних срца дићиће се топла молитва за оне који, са мачем у руци, замијенише овај свијет бољим, и из чије се племените крви роди слобода робљу које сада, слободно, прославља име Господње.

Господ је благословио оружје наше, јер га је љубав водила и управљала. Тога ћемо се сјетити на празник Христова рођења, и сјећајући се тога са новом љубави испунити срца наша. На то нас подсјећа овај велики празник мира и љубави. Јер мир и љубав су благодатни извор добра и среће. На томе извору запојићемо срца своја и отворити их широм овом племенитом осјећају. И запамтићемо да смо у слози и љубави јаки и силни, велики и непобједиви и да је тада с нама Господ чија рука милостиво лебђаше лањског Божића над нашим шанчевима. Праштајући међусобно, грлећи се и љубећи се, у миру и слободи, тако ће срдачно и искрено клицати срце срцу:

Христос се роди!

Грчка и Србија

„Самоуправа" пише:

Разграничавање између Грчке и Србије дефинитивно је завршено ово дана пријатељским споразумом међу Владама двију савезничких и пријатељских земаља. Код тога посла, као и у свим досадашњим односима између Грчке и Србије, показала се иста добра воља, и иста предусретљивост код обију страна, да се сва спорна питања расправе паметним и мирним, пријатељским споразумом. Код таких расположења, сасвим је природно што је дошао брз и потпун успјех.

Другачије, у осталом, није могло ни бити. Заједница грчко српских интереса довела је до расположења из којих је никла комбинација која је стварно заштитила животне интересе двију држава, унаприједила и појачала добре изгледе за њихову будућност, и објема државама створила на Балкану положај којим оне, за данашње вријеме и прилике, могу биги потпуно задовољне. У помњиву чувању тога положаја, у марљиву раду на економском и културном развијању, а нарочито у свесном чувању поменуте заједнице од свих штетних утицаја, поуздана је залога за бољу будућност Грчке и Србије.

Тога ради, велика је погрјешка кад поједини органи јавности, поклањајући сувише велику и незаслужену пажњу појединим вјестима којима извор може бити и прикривена мржња на грчко-српску слогу и пријатељство, или у којима се претјерана важност даје појединим инцидентима који могу бити плод ускога схватања код оних који изазивају те инциденте, — сувише разгребавају те инциденте, препричавајући их на дугачко и на широко. У многоструким односима међу двјема државама, наравно, може бити и тренутних забуна и неспоразума У животу увијек бива тога. Па ипак, свјесни и разборити људи увијек се труде да отклоне те забуне и неспоразуме, и да сачувају односе који су јемац за толике озбиљне и важне интересе. У овом конкретном случају, односи пријатељства и повјерења између Грка и Срба, већ су толике користи донијели двјема земљама да о потреби да се ти односи марљиво чувају и даље гаје и развијају не може бити спора За будућност ти односи имају такође да донесу многа добра. Само поуздање које потиче из тих односа — да не говоримо о каквим другим практичним резултатима, — и по коме Грчка и Србија могу мирно да се окрену задатцима својега унутрашњег снажења и развијања, довољан је разлог за све разборите родољубе и у Грчкој и у Србији да марљиво чувају те односе, и да раде на њихову јачању и развијању

Г. Думерг о спољној политици

У француском скупштинском одбору за спољне послове, држао је говор предсједник министарства и министар спољних послова, г. Думерг Он је изјавио да је ријешен да продужи политику коју су водили његови претходници. Думерг је рекао: У балканском питању које је дубоко измијенило источни проблем и чији су подвизи били такви да умало нијесу пореметили односе између великих сила, влада Француске Републике била се сасвим ангажовала на Истоку и заједнички је и у потпуном споразуму радила са Русијом и Енглеском на ријешењу питања која је двоструки рат оставио нерјешена. Думерг је рекао да ће се трудити, као и његови претходници, да одржи и развије моралне и материјалне интересе Француске у земљама на Истоку и да уз повјерљиву сарадњу својих пријатеља и савезника, сагласно са осталим великим силама, доведе до што повољнијег ријешења и учвршћења мира. Затим је изјавио да из страха због могућих неповољних посљедица не може још сада улазити у детаље свих преговора по тешкој балканској кризи. Већи дио тих преговора још није доведен до закључења, те би према томе било непаметно унапријед предвиђати њихова ријешења, а било би и противно међународној куртоазији излагати намјере које су извјесни шефови влада могли открити, тим прије што и они сами не знају да ли ће им околности допустити да те намјере приведу у дјело. Думерг је дакле навео само главна питања. Односно француских добротворних и школских установа у балканским државама, Думерг је рекао да се усљед корака чињених у Атини, Софији и Биограду, који су пријатељски примљени, може претпоставити да ће, инспиришући се широком толеранцијом, грчка, бугарска и српска влада држати за част да олакша рад овим установама које, не наносећи никакве штете, раде на развићу цивилизације.

Затим је Думерг, говорећи о очувању финансијских интереса Француза у Турској, навео да капитали француски који су ангажовани у Турској, достижу суму од три милијарде франака. Думерг је изложио улогу Француске у међународној комисији која се састала у Паризу да донесе ријешења по свима економским и финансијским питањима која су се појавила усљед рата. Рекао је да рад те комисије, који је прекинут усљед другог рата, неће пропасти. Министар је додао да ће употребити прву прилику да позове у Париз комесаре великих сила да довршe повјерени им задатак који је тако потребан финансијском подизању Турске и њених противника, а у исто вријеме даје и гаранције њиховим зајмодавцима.

Думерг напомиње да је дипломација француска, примјењујући принципе који су резултат рјешења париске финансијске комисије, издјејствовала да Србија усвоји принцип учешћа у турском државном дугу, које је учешће у осталом сведено само на потребну цифру да очува интересе свих сопственика отоманских кредитних хартија. Француска да ће тражити и од осталих балканских држава, када јој се буде пружила прилика, да потпишу исте обавезе, које је дала Србија имаоцима турских кредитних хартија. Код балканских држава које су нашле у Француској новчане помоћи за вријеме кризе, дипломација Француске је настојала да добије повластице у корист француске трговине и индустрије.

Износећи затим акцију коју врши Француска у потпуном споразуму са својим савезником и својим пријатељима, у сарадњи са цијелом Европом, на умирењу корфликата који још постоје послије балканских ратова, Думерг изјављује да комисија за контролу која тежи да спреми организацију Арбаније, треба да има на расположењу оружану снагу и финансијска средства. Господин Думерг додаје да се Француска са толико више воље придружила именовању принца од Вида за кнеза Арбаније што признаје корисну улогу Румуније као фактора за равнотежу између балканских народа и њену акцију за мир у посљедњем конфликту. Думерг изјављује да ће потпомоћи тежњу Русије да се успостави ред и поштовање свачијих права у јерменским провинцијама. Министар закључује да је француска дипломатска акција радила и наставља да ради да побиједе идеје умирења и измирења, не занемарујући велике народне интересе. Влада ће наставити да ради на мирном ријешењу ових проблема, служећи праведној ствари, ослањајући се на народ који је већ 40 година умио да помири одржање мира са бригом о очувању народног достојанства и брањењем својих интереса, увјерен у своју сопствену снагу и у помоћ својих савезника и пријатеља, која му никад није била отказана, као што ни он своју није отказао.

Борба између арбанашких влада

У телеграфском извјештају из Петрограда јавља „Руское Слово" да је стање у Арбанији све горе према вијестима које су стигле у Петроград.

Највећи ауторитет између разних многобројних влада у Арбанији ужива влада Есад-пашина. Тежња Аустрије да Скадру и околном појасу, у износу преко десет км., сачува нарочит привилегисан положај, изазвала је образовање нове владе, поред толиких ранијих, којој су се потчинила мјесна племена Малисора и на чијем се челу налази Деде-Цоко. Тај Деде-Цоко био је ово дана у Валони и тамо се представио члановима европске контролне комисије којима је причао да има под собом 20.000 до зуба наоружаних али апсолутно неписмених Малисора. У цијелој Малесији нема ни једне школе и једини полуписмен човјек јесте тај Деде-Цоко. На тај начин између осталих малисорских племена која су потчињена Есад-паши и племена која су прешла Деде-Цоки води се отворено непријатељство.

Европски комесари обиједили су Деде-Цока да жели да зарати са Есад пашом. Пошто је отклонила тај рат, контролна комисија је онда уложила своје силе да спријечи рат између Есад паше и валонске Кемалове владе. Непријатељство између тих двију влада читав је систем који изобилује пљачком и убиствима. Есад-паша не признаје никакав ауторитет са стране, и не пушта у своју зону чак ни холандске официре инструкторе. Кад су ти инструктори једанпут случајно забасали на територију која је под влашћу Есад-паше, Есад паша је наредио да их разоружају.

Међу Малисорима су такође поникле несугласице и нека племена која живе у долини Бојане заузела су Сан Ђовани ди Медуа и образовала у тој вароши нову владу.

Границе Албаније

„Морнинг Пост" поводом ноте коју је Енглеска упутила силама, односно јужно арбанашке границе, каже: ...Грчка влада ће се несумњиво одазвати ријешењу сила и евакуисаће земљиште у предвиђеном року, пошто је силе извијесте о граничној линији коју оне буду поставиле Било би апсурдно захтијевати од грчке владе да повуче своје трупе прије но што силе поставе граничну линију иза које се војска има повући. Није објављено начело на основу кога се грчка граница има помјерити у назад, изузимајући то што Аустро-Угарска и Италија желе да се Епир придода „Арбанији". Међутим, употребљен је један аргуменат којим Грчка има да се приволи да прими ријешење сила. Исти се састоји у томе да ако Грчка послуша силе у погледу Арбаније да ће оне (силе) поступити према њој либерално у питању острва. Грчки војници истјерали су Турке из Епира, а грчки морнари су их отјерали са острва. Аргуменат сила је био да Грчка мора Епиром да плати острва. Зато сада Сир Едвард Греј предлаже силама да оне оставе сва острва Грчкој изузимајући Тенедос и Имброс. То је један скроман предлог и постоји мало вјероватности да ће бити одбијен, изузимајући у случају да неке од сила имају задње намјере у погледу овог или оног острва, или желе да се удворе Турској..

Сир Едвард Грејова акција од почетка првог рата између Турске и њених балканских сусједа, непромјењиво је циљала одржању европског концерта, а да је то било тако, признају све силе. Ријешење које је постигнуто, није идеално ни по коју силу, већ представља један компромис који даје силама које су себе поставиле као најинтересованије — за Аустро-Угарску и Италију — највећи дио онога што су оне тражиле. Оне су поставиле теорију о националитету — једна мало чудна доктрина за Беч да је он проповиједа. У име националитета те двије силе су инсистирале на стварању једне аутономне Албаније т. ј. једне слободне

NACIONALNA BIBLIOTEKA CRNOGORE CRNOJEVIĆ

државе која представља арбанашки народ. То ће бити једна држава у којој ће већина бити муслиманска, а мањина хришћанска. Већина тог народа је дивља, као што су била дивља планинска племена у почетку осамнаестог стољећа. Неки од варошана су образовани људи који говоре француски и енглески. Турске администрације је нестало и једна нова управа има да се успостави под покровитељством сила а са принцом Вилхелмом од Вида на челу. Турке су истјерали Срби и Грци, чије су се трупе повукле на захтјев сила које су ради мира пристале да постану говорници Аустро-Угарске и Италије. Нова Арбанија и њена влада пружају један чудан проблем чије се рјешење за сада не да погодити. Ако нови принц успије да задобије повјерење Арбанаса и ако они буду имали националног осјећања, он још може бити глава једне државе подобне за цивилизацију и способне да одржи своју слободу. То је једно рјешење које мора наићи на допадање код Енглеза, и који ће — ако се могне остварити — на крају крајева придобити уза се пристанак и оданост Епирота. Али то је једно рјешење које се не да тако лако измирити са традицијом Аустро Угарске, нити са оним начином поступања од кога су бечки државници чинили употребу наспрам српског и црногорског краљевства. Ако му није циљ једна слободна и независна арбанашка држава, онда шта је мотив аустро угарске и италијанске кооперације? То је једна загонетка коју једино вријеме може да рјеши.

Питање цркава у Србији

На трима странама Србија води у овај мах преговоре о цркви у Новој Србији. Као што „Србобран" сазнаје, Д-р Љујо Бакотић, као нарочити повјереник, бави се опет у Риму да би уравнао све што је потребно, како би се званични преговори о конкордату између Србије и Ватикана што брже свршили. Г. д. Иван Павловић, делегат Србије за закључење мира с Турском, преговарајући о уговору о миру, преговарао је у исти мах и о односу муслиманске цркве у Новој Србији према држави. Јер султан који има да потпише политички мир, у исти мах је и калифа, врховни вјерски шеф, и као такав он се брине и о вјерском уговору. У исти мах г. Павловић преговара, незванично, и са Васељенском Патријаршијом под коју су до ослобођења потпадале православне црквене и вјерске организације у Новој Србији.

Од свих тих преговора најприје ће се постићи споразум са муслиманском врховном вјерском управом. А са потписом уговора биће рјешено и питање о муслиманској цркви у Србији.

Прије него што се приступило рјешавању тога питања, у српским мјеродавним круговим добро су проучени начини на које су регулисали своје односе према муслиманској цркви Аустрија у Босни и Херцеговини, Французи на сјеверним афричким обалама и Бугари у својој земљи.

Проучене су истовремено турске и црквене установе на самом терену, и тако исто и њихови досадашњи односи према властима државним и другим вјерама у Новој Србији. На основу свега тога поведени су преговори с Калифатом.

Изгледа да су ти преговори дали резултат необично повољан по Србију. Калифат, познавајући широку вјерску толеранцију Србије, није тражио све оне гаранције за своју цркву, које је на другим странама морао извојевати да би заштитио религиозну слободу својих једновјерника под туђом политичком влашћу.

За те гаранције, одиста, није ни било никакве потребе. Један члан Устава за Нову Србију већ је обезбиједио потпуну слободу свих признатих вјероисповијести. Турске цркве и турски свештеници, свих редова, имају већ потпуну слободу кретања и рада међу својим вјернима. А ових дана муфтије из свих крајева, присаједињених Србији, састају се у Скопљу, да изаберу себи врховнога муфтију, шефа мухамеданске цркве у Србији. Српска влада неће да се мијеша у то питање, ма да ће врховни муфтија имати столицу у Београду и ма да треба да буде у складу са осталим врховним властима. Влада је оставила себи само то право да потврди једнога од тројице предложених јој кандидата, увјерена да ће муслимани знати да на повјерење одговоре повјерењем и да ће бирати најдостојније међу собом.

Одмах послије потписа уговора о миру између Србије и Турске, у Цариграду ће отпочети званични преговори између Србије и Васељенске Патријаршије која има да призна јединство православне цркве Нове Србије са аутофекталном црквом Нове Србије.

То питање није до сада било рјешено зато, јер Васељенска Патријаршија, стојећи под врховном политичком влашћу турске царевине, није могла признати анексију цркава, прије него што би царевина признала анексију територија, на којима су те цркве.

Закључењем српско-турског мира тај формални разлог отпада. И како нема никаквих препрека за рјешење овога питања, то ће се споразум са Фанаром постићи најдаље до краја јануара.

Г. И. Павловић остаће у Цариграду као делегат за преговоре са Патријаршијом, а биће му придати још д-р Чед. Митровић, професор канонског права на београдском универзитету и д-р Николај Велимировић, професор богословије.

Одмах послије тога акта Архијерејски Сабор продужиће свој рад заједно са својим новим члановима: епископима из нових крајева. У тим крајевима има за сада три владичанства. Прије него што се приступи избору епископа за упражњене столице, образоваће се још два нова владичанства: охридско, за крајњу југозападну Србију и злетовско владичанство са сједиштем у Штипу, за источне, пређовардарске области.

Имају се бирати епископи за упражњене епархије: тимочку и жичку — у старим границама, за упражњену рашко-призренску и нове: охридску и злетовску — у новим границама. Међутим, није искључено да се изврши том приликом избор и скопљанског епископа, на мјесто митрополита Вићентија, који је послије свога напорног и многоврсног рада под бившим турским режимом заслужио мир и одмор.

*

Ток преговора са Ватиканом, из појмљивих разлога, држи се у највећој тајности. Ти преговори ометани су неколико пута до сада: и од појединих конзервативних личности самога Ватикана и са стране заинтересованих у овом питању. Међутим, ово се сада ипак приводи крају.

У главном питању је постигнут споразум. Служба у католичким црквама Србије биће на словенском језику. Преписка, пак, између католичких црквених власти из Србије и Ватикана биће на језику који одреди Ватикан.

Што се тиче осталих питања, конкордат ће бити сличан црногорскоме споразуму са Римском Столицом.

ТЕЛЕГРАМИ

Турски Министар Војни

Цариград, 21. децембра

Турски министар војни дао је оставку. Портфеј ће бити понуђен Енвер беју. — Бечки Кор. Биро

Српски посланик у Софији

Београд, 21. децембра

Званичне *Српске Новине* објављује именовање г. Чолак-Антића, бившег српског генералног конзула у Каиру, за српског посланика у Софији. — Београдски Пресбиро.

Измишљотине „Арбанашке Кореспонденције"

Београд, 21. децембра

Све вијести које је пустила „Арбанашка Кореспонденција" о тобожњим насиљима и испадима српских власти над муслиманским становништвом у Прилепу, Битољу, Крушеву и Кичеву, просте су и злобне измишљотине. — Београдски Пресбиро.

Српска министарска криза

Београд, 21. децембра

Краљ је повјерио Пашићу састав новог кабинета којему припадају сви бивши министри, изузевши министра војног, генерала Божановића. — Бечки Кор. Биро.

Београд, 22. децембра

Краљ Петар није примио оставку Пашићевог кабинета, налазећи да за њу није нило повода. Може се сматрати да је криза отклоњена.

Краљ мисли да није од потребе расписивати нове изборе. — Београдски Пресбиро.

Српско-бугарски спор

Београд, 22. децембра

Руски генерал Холмсен који треба да буде судија у српско-бугарском пограничном спору, био је примљен у аудиенцију код Пашића и код краља. Он ће отпутовати на оспоравано мјесто на српско-бугарској граници. Овај спор је настао радо недовољно обиљежене карте. Спор ће бити рјешен на љубазан начин. — Београдски Пресбиро.

Парастос погинулима

Београд, 22. децембра

Данас у једанаест сати прије подне отслужен је у Саборној Цркви помен погинулим у рату. Парастосу је присуствовао Краљ Петар, Пријестолонаслједник, Двор, Министри, великодостојници, много посланика и огромно мноштво народа. — Београдски Пресбиро.

Једна лажна вијест

Београд, 22. децембра

Вијест једног солунског листа о тобожњем бомбардовању вароши Струмице од стране српске војске, затим о паљењу села и о покољу становништва, апсолутно је измишљена из основа. — Београдски Пресбиро

Српска Скупштина

Београд, 22. децембра

Скупштина је јутрос усвојила у другом читању са 80 гласова против 1 гласа предлог закона о двјема дванаестинама буџетског провизорија. Предсједник је саопштио да ће идућа скупштинска сједница бити 4 фебруара, послије општинских избора. — Београдски Пресбиро.

Оставка бугарског кабинета

Софија, 22. децембра

Радославов, предсједник бугарске владе, изјавио је у Собрању да предаје оставку. — Бечки Кор. Биро.

Енвер бој

Цариград, 22. децембра

Пуковник Енвер бој именован је министром војним и унапријеђен за бригадног генерала. — Бечки Кор. Биро.

Политика Румуније

Букурешт, 22. децембра

У Скупштини је Мајореску бранио владину политику у погледу ревизије уговора, изјављујући да је нетачно тврђење да није Аустро-Угарска била пријатељски расположена према Румунији и да је потпомагала Бугарску. — Бечки Кор. Биро.

Бугарска криза

Софија 23. децембра

Краљ Фердинанд примио је предсједника Собрања Вачева и савјетовао се с њим о рјешењу кризе. На савјет Вачова, краљ је повјерио Радославову да састави нови кабинет. — Бечки Кор. Биро.

Вјерење у руском двору

Петроград, 23. децембра

У двору великог кнеза Александра Михајловића вјерила се Велика Кнегиња Ирена Александровна са грофом Феликсом Сумароковом Елстоном. — Бечки Кор. Биро.

Надвојвоткиња Зита

Беч. 22. децембра

Надвојвоткиња Зита родила је кћер. — Бечки Кор. Биро.

Забавник

Васпитање за брак. Један берлински књижар као да је особито познавао женски свијет; то би се бар могло закључити из једне његове досјетке која му је донијела лијепу пару.

Тај књижар је био дао у разним новинама овакав оглас: „Шта треба да зна једна млада дјевојка прије ступања у брак? Опширно дјело шаље се на доплату, цијена 3 динара".

На тај оглас књижар је добио преко 25.000 поруџбина, и послао је свакој поручилици један „Кувар за домаћице!"

Тако је он направио сјајан посао, а већ може се помислити, шта су му пожелиле нагарављене дјевојке, које су под насловом: „Шта треба да зна једна млада дјевојка прије ступања у брак" очекивала нешто сасвим друго и све прије него ли како се готове јела.

Чак шта више неколико књижара тужили су овога свога колегу због „нечасне конкуренције", тврдећи, да је он у своме огласу изазвао заблуду; поручиоци су очекивали нешто друго. Књижар се бранио тиме да се још ниједна једина од толиких поручилица није жалила. Наравно куд би и смјела!...

ПОЗИВ НА ПРЕТПЛАТУ

Многим нашим претплатницима истекла је претплата, те је вријеме, да претплату обнове, како им се не би лист обуставио; јер лист ће се обуставити свима без разлике који не обнове претплату до конца овога мјесеца.

Лист смо слали многима, и ако им је претплата истекла, из разлога што је многи био у војсци, те својој обавези према администрацији може бити није могао испунити. Сад нека се сваки сјети своје обвезе.

Цијена је листу на пола године: за Црну Гору перпера 5, а за иностранство 7½ франака у злату.

Цетиње, 4. децембра 1913.

АДМИНИСТРАЦИЈА „ВЈЕСНИКА„

ОБЈАВА Имам за продају око тридесет квинтала изврсна вина, ко би желио исто купити нек се пријави потписатом.

Улцињ, 17. дец. 1913.

бр. 62, 1,2 *Илија Срзентић.*

СКЛАДИШТЕ ДРВА ЗА ГРАЂУ

на велико — на мало

НАРЦИСО ДЕТОНИ, ЗЕЛЕНИКА (Бока Которска)

ГЕНЕРАЛНО ЗАСТУПСТВО ЗА ЦРНУ ГОРУ НАЈБОЉЕГ И НАЈЕФТИНИЈЕГ МАТЕРИЈАЛА ЗА ПОКРИВАЊЕ КРОВОВА — „ZENITH"

Цијеник тачни, прорачун бадава.

п. п. бр. 16, 22,25

П. п. бр. 15, 17—50

СРПСКО-ЊЕМАЧКА УВОЗНА И ИЗВОЗНА ФИРМА

К. Фон Дун и Комп. у Хамбургу

бави се осим са разним прекоморским пословима *нарочито извозом и увозом без разлике све врсте робе* са српским балканским државама.

Овим се обраћа пажња *црногорским извозницима и увозницима на велико* на ову солидну фирму у којој се налазе као власници и Срби Далматинци из Троједнице, те се умољавају, да се у сваком случају директно обрате фирми у Хамбургу.

Сви упити имају се у српском језику управити на фирму:

К. Фон ДУН И КОМП. ХАМБУРГ 5 — МЕРКХОФ
C. von DUHN & Comp. Hamburg — Merckhof 5.

п.п. бр. 61 3,4

NACIONALNA BIBLIOTEKA CRNE GORE CETINJE CRNOJEVIĆ

Божићњи прилог

Ловћену

Подножје твоје љубим и с дна груди
Поздрављам тебе и сјај твоје круне,
О колијевко витештва и људи!

Врхови твоји надањима пуне
Пет вијекова оне што су сами
И остављени, уз јецање струне,

Плакали љуто у гвожђу и тами...
У теби вазда, за сва срца бо̂на,
Сјали су топли кивоти и храми...

На тврде стеге жељезнијех спона
На крв и ране, дубоке ко јама
Ти си привијо мелеме и звона̂

Благовјештених звуке слао нама...
...И сузне очи подиже роб свели
И видје Бога... и видје са кама

Хрбата твојих, наш вулкане смјели,
Гдје букну пламен, и препун планета,
Прô даљних међа расу се и прели

Врхове свете дечанских кубета!...
И, ено, тамо, на „огњишту милом“
По тиморима Пјесникових мета,

Орлови твоји сада бију крилом!
И Бог се рађа!... Сатане нијемê...
И Босфор дршће пред чудесном силом

И сјајем твоје горде дијадéме.

Алекса Шантић.

Гојковица

Ходи ми Гојко!... из Бојане плаве
Јабуку златну повраћа ти вила —:
Прсле су плоче гдје сам дуго била
Из мог њедра сњегови се краве...

Погледај како у ватрама зоре,
Језеро пламти и, ко горди владар,
Подиже чело наш бијели Скадар!
Како ли поља радосно се хоре

Свијетлом пјесмом из вјекова
давни'!...
Пођимо њима! Све до бистре воде
Онамо оро недање слободе
Трају, ено, соколови славни!...

Са Ловћена су долетјели нама
И јутрос, када кликнуше са врха,
Мој тврди ћемер сруши се и скрха
И ја изађох из студена кама...

Високи ли су, ко високи стуби!
Гојко, оно су краљеви међа̂ни
А сви од наше лозе, наших грана —
Хајде и са мном унуке ижбљуби!...

О мило племе!... У висине плаве,
Радости моје мене дижу крила!
Прсле су плоче гдје сам дуго била,
И с мога њедра сњегови се краве...

Алекса Шантић.*)

Црна Гора

Уздигоше се на висине у којима кружи њихов краљевски орао, и ту за свагда сачуваше своју вјеру и своју слободу: неокаљани ничим, задовољни малим, наоружани и дан и ноћ против Турчина. Никада није туђинска најезда прошла њихове стрме кланце: нога је поклецала и црвеном крвљу обојен Полумјесец враћао се из боја; пред њиховим неустрашивим стотинама хиљаде су бјежале погнуто низ литице и кроз долове.

О најмањи међу народима! храпави камени пријестолу Слободе! ратници који сте пет вјекова одбијали силне руље турске! велика Црна Горо! Никада, откако твоји сури врхови парају облаке и ломе олујине, никада дисало није племе моћнијих горштака од твојих!

Алфред Тенисон)**

*) Ову пјесму написао је пјесник на глас о паду Скодра.

**) Овај бесмртни сонет написао је велики енглески пјесник 1877 године, и ти стихови су нам дражи ради тога што нам тада симпатије његових сународника нијесу биле наклоњене. Нама је мило да истакнемо да су тај лијепи сонет популарисала г. г. др. Војислав Јовановић, стални доцент Универзитета у Београду и Милош Ивковић, професор II београдске гимназије, унесавши га у своје гимназијске читанке које су уредили са тако много знања и укуса да представљају мале антологије. До сада су издали читанке за II, III и IV разред средњих школа. У њима је заступљен и Њ. В. Краљ Господар са својим стиховима уз биографију и слику и, осим тога, обрађана је на више мјеста лијепа и братска пажња Црној Гори. Ове врло укусно опремљене читанке издала је књижара Геце Кона у Београду гдје се могу набавити.

Мајкама палијех јунака

Стегните срца, сви су они пали
Онамо, гдје их Мати свих нас звала;
Синови ваши сви су редом знали
Зграбити бомбе, пушку мјесто рала....

Збаците црне велове са глава
И закитите се вјенцима вријеса!
Гле! један читав народ васкрсава,
Тамо гдје гавран кљује њина меса.

Мајке, крв ваше крви гором шуми:
Ал сад су пусти градови и друми
Крвника ваших, дједа и отана;

Пак нек вас душе не боле за чеда:
На ваша лица зборана, блиједа
Сам Господ данас ороси баца!...

Мићун М. Павићевић.

Сан је само небо твоје...

Заман будиш срце моје,
Заман параш моје груди:
Сан је само — небо твоје,
Машта само — твоји људи.

Идеале твоје слатке
Младости ти пуне жара
Кобна рука судбе јаке
Крши, ломи и обара.

Ти сањаше љубав свету,
Љубав вјерну без рачуна;
Ал ње нема у свијету —
Сва су срца мржње пуна.

Свијет овај није, знади,
Рајска башта, пуна цв'јећа,
У њему су само јади,
Празна ријеч — пуста срећа.

Па се стегни, срце моје,
У несрећне своје груди;
Сан је само — небо твоје,
Машта само — твоји људи!

И.

Божић на граници

Замржена нарав ћути,
На починак сунце тоне;
Као бичем ошинути,
Два мезимца сузе роне!...

У домове њине јеца
Пјесма коју вјетри носе,
А њихова гола дјеца,
Понижена, хљеба просе...

Зима... Снијег... Вјетар кида,
Шиба кости и тијело;
Божић... Христос плаче, рида,
Пјева Браћи опијело...

Мићун М. Павићевић.

Ратни дописник

Рат је, у опште, благодат за једне новине и за једну редакцију. Администратор задовољно трља руке и рачуна како ће се број претплатника подвостручити. Чланови редакције, при објави рата, огласили су такође рат пети-у и гармону који тако немилостиво гутају њихове шлајфне.

О великим и крупним стварима треба говорити на начин који им одговара и који је њих достојан. Аристократски *цицеро* који је до сада имао привилегију да објављује важне ствари, потамниће и изгубиће се такође између свих врста крупних и масних слова која ће се у величини натјецати, говорећи о побједама и поразима. О ситним стварима се више у опште не пише. Од тога часа могу да се комотно туку лиске по каванама, да се рађају тројци, да бициклисте газе дјецу, да се преламају ноге, и да се краду — пилићи. Аргусово око штампе неће то више да види.

И публика се исто тако поправља и не свађа се и не грли се више *„у хатар истине“*, coram publico, преко класичних *Прйпосланих* (за која уредништво не одговара!), нити досађује редакцији дописима у којима се описују зулуми *вахтмајстора*, лугара, финанца; нити телеграфише поп из Прњавора како је учитељ, на саблажњавање тога богобојазног мјеста довео себи конкубину; нити исти, злогласни учитељ телеграфише како се исти „крјепосни“ поп напио, па није служио литургију. Престају свакодневне тужбе из једне мирне староправославске касабе у којој се није никако знало што је то собарица док није нови предстојник заповједио газди мјесног „Grand Hotela“ да узме у службу неку шваиску несрећу са којом је дан и ноћ заједно и којој је забранио, hinc illae lacrimae! да не смије с другим свијетом да разговара.

Све то постаје сићушно и ништавно пред историјским догађајима о којима — чита се у свим новинама — „наш лист има најбоље и најтачније извјештаје од нашег *нарочитог дописника*“. Чланови редакције се међутим излежавају у кавани и срчу каву, капуцинере, вино, шприцере, чекајући депеше које ће бити одмах објављене у нарочитим издањима.

*

Без сумње да ријеч *ратни дописник* има своју специјалну драж и да голица радозналост публике. Њему је повјерен велики и опасни задатак да прати армије, да гледа бојеве, јурише, крв; да броји освојене топове, мртве и рањене. Ништа не може измаћи његовом проницљивом оку; ниједна појединост не може побјећи испод његове брзе и свезнајуће оловке. Он зна све: и шта мисле генерали на његовој страни и они на непријатељској. Његов ријечник, у току неколико дана, обилује са свима техничким изразима и терминима ратне вјештине. До сада је писао дневне вијести: *Не играјте се оружјем!* и није имао појма о руковању пушком: сада, са највећим ауторитетом, дискутује стратешка питања и ефикасност топовског гађања, и еклатантним доказима објашњава зашто је противник изгубио битку. Његово око ће са сажалним презиром прелазити преко чопора̂ заробљеника; пуштати сузу над јауком рањених, биљежити посљедње ријечи оних који умиру, и он ће, са патосом, над гомилама набацаних мртвих тјелеса, наћи згодну тираду о грозотама рата. У исто вријеме, он ће бити свуда и на сваком мјесту, на потпуно задовољство п. п. публике. Она ће га, у својој фантазији, гледати „посред боја крвавога“, „посред покоља“, окруженог облаком дима; око њега падају зрна и над његовом главом пршти шрапнел, док он, ратни дописник, хладно, неустрашиво и достојанствено, биљежи у своју биљежницу поједине фазе боја. Телеграф му стоји на расположењу и без сумње његове депеше ће отићи прве. Главни командант, његови ађутанти и сви официри натјечу се који ће дати боље, потпуније и тачније информације *нашем нарочитом ратном дописнику*, и једва чекају да се он на њих обрати са својим питањима. Тако ће на вријеме поштована г.г. претплатници (који требају да се сјете својих дужности и да обнове претплату!) бити држани au courant историјских догађаја, и захваљујући тачним обавјештењима моћиће и сами комбиновати своје мале стратешке теорије по каванама и магазама. Извјештаји нарочитог ратног дописника односиће рекорд. Он ће први бити у могућности да јави, са свима појединостима, како је једна варош освојена, и исто тако ће њему првом бити могуће да ту вијест најодлучније демантује.

*

Он је обично појурио на врат на нос да што прије стигне „на бојиште“. Једва је доспио да се екипира са каквим чудним одијелом: капутом постављеним крзном, закопчаним до грла, панталонама за јахање (и ако, до сада, у своме вијеку, није узјахао ни на магаре), облигатним чизмама које није никад носио у животу, и некаквом страшном черкеско-комитском шубаром коју је одмах смјестио у свој мали пртљаг, чим се погледао у

NACIONALNA BIBLIOTEKA CRNE GORE CRNOJEVIĆ

огледало, и ако је, са неприкривеним задовољством, констатовао да изгледа преко очекивања ратнички и ратоборно, али и polizewidrig. Зато, да не би са прве домаће станице мјесто „на бојиште“ дошао у апс, и ради тога да ублажи мало свој башибозучки изглед, метнуо је на главу полуцилиндар или спортску капицу. Затим се опростио са колегама и пријатељима врло љубазно и стегао им топло руку. Боже мој! ко зна шта га *тамо* чека: зрно не бира! Зар није више енглеских дописника заглавило у енглеско-бурском рату! Па погибија Верешчагина на *Петропавловску* адмирала Макарова пред Порт-Артуром! Па атентат на Жана Карера у Триполису! У тим мислима дошао је до поштанског сандучета. Гурнуо је у у њега два писма: једно родитељима, друго драгој. Како ће бити непријатно изненађени! Али почимаше да се разњежава и отјера од себе те мисли. На станици прогура се кроз мноштво полицајаца и детектива који му се унашаху у очи, спремни да га зауставе, док не упознадоше сталног посјетиоца ноћних кафана и пропустише га без питања. Кад воз пође са трескањем и зађе у ноћ, он заклопи очи. Обијетаху га најразличитије мисли. У тутњави воза он полако наслућиваше далеку хуку топова. И мало по мало, пред његовим очима почимаху дефиловати батаљони и свјетлуцати бајонети, и мијешати се у ратном загону.

Машта комбиноваше призоре из Толстојева *Рата и Мира* са сликама из *Илустроване Ратне Кронике* Змаја Јована Јовановића. Наједном, шчепа га за врат један страшни Арнаутин са превраћеним и крвавим очима, и са замахнутим ножем да му посијече главу. Један крик... буђење.

— Gravosa! — рече кондуктер, скидајући му руку с рамена, док ратни дописник трља очи и долази к себи.

*

Ратни дописник је најизлишнија и најнепотребнија ствар у једном рату. То увјерење је могао стећи од свог првог сусрета са властима. Одмах је почео сумњати у своју роћену величину и у замашност свог позива, у коју је толико вјеровао. Тога зеља има доста, као што је могао сам касније видјети. Казали су му да треба да се пријави у пресбироу; он је то учинио. Тамо су га забиљежили, описали, измјерили као зликовца; отиске прстију нијсу му узимали по Бертијоновом систему. И онда су му предали тај акт који му великодушно дозвољаваше да се бави у пријестоници; да се служи извјештајима и салом пресбироа и да тамо испија каве. За два дана он ће знати у којој кавани је најбоље пиво, гдје је најприродније вино, и гдје се најбоље једе. Помириће се са својом судбином, као што су се помириле толике његове колеге које срета у пресбироу гдје пишу страховите и крваве дописе *са бојног поља*, дижући се с времена на вријеме, између два зијевања, да погледају на географску карту. И он ће се утећи, као и остали, бујној машти, и његово перо шкрипаће по бесплатној хартији и мрчиће листове у којима се описују мучни и витешки подвизи. И он ће журно писати диктирани званични извјештај о војним операцијама, проширивати га својим комбинацијама у колико их пропусти цензура, и утркивати се са осталима ко ће први стићи на телеграф.

Иначе они не могу ни на што да се потуже: могу да једу у првом хотелу и да плаћају за то скупе цијене. Могу да измјењују своје мисли, једино што један другом не би казао за живу главу ако је сазнао коју мање-више вјероватну новост. Наличе на чопор ловачких паса који сви вуку на своју страну и које држи на везу чврста рука у црвено обученог piqueur-a. Најразличније физиономије: избријани и мршави и ћутљиви Енглези са огромним приходима који не разумију ни ријечи српски; љуте се што их не пуштају даље и шаљу кратке депеше; брбљави Талијани, салетљиви и наметљиви Нијемци депеширајући својим новинама километричке чланке, бог би знао о чему кад не било о рату; по који Србин којему је његова редакција једва скупила путни трошак и којега је овамо довео патриотизам и интересовање за национални рат.

Досадиле су им већ и болнице са непомичним рањеницима у два једноличка реда кревета и са љепушкастим милосрдним сестрама које тако кокетно носе око руке црвени крст, а без сумње да су и њихови више пута понављани опширни дописи о томе већ дозлогрдили и читаоцима. Интервјуисали су кога су могли и кога су стигли; сазнали нијесу ништа, али зато су ипак послужили своје п. н. претплатнике са извјештајима „са најповјерљивије стране“ из „дипломатских“ и „високих војних кругова“ и „личности које стоје близу Двору“. Међутим изгубили су сваку илузију у саме себе и једино се труде да одрже према редакцији и својој публици престиж на који им даје право сонорна титула ратног дописника. Исто тако нестало је у њима сваке наде да ће икад видјети нешто налик на рат. И нехотице тепи ручка или вечере буди у њима већ и непосреднију сензацију него званични билтен о војним операцијама, и јеловник се студира са истом пажљивошћу као каква ћенералштабна карта.

*

Наједном, изненађење. Саопштава им се снисходљиво да ће моћи сутрадан кренути на терен гдје се био крвав бој прије недјељу дана, бој који су они, у осталом, већ рјечито описали, сликовито оцртали, и интелигентно коментарисали. Узбуђење није мало. Чине се велике припреме за пут. Комбинује се читава серија чланака. Спремају се у напријед ријечи и фразе са ефектом. Један сат прије уреченог поласка, сви су већ на окупу: навикли на неповјерење, боје се да им аутомобил не умакне. Међутим, он се не жури и нема тако перфидних намјера и закашњава читав сат, за које вријеме се дописници згледаху, мислећи да су обманути. Одахнувши кед су га угледали, потрпаше се журно један на другога. И тешки омнибус крену, отскачући од камења.

У мјесту, у близини самог бојишта, ништа више не потсјећа на рат ни на недавни бој. И војска је отишла даље, или, боље, далеко. По која група војника са натакнутим дугачким бајонетима, сједи и пије пред каванама. Живот тече нормално, на велико разочарање ратних дописника. Мршав и слабо спремљен ручак мами им уздах за хотелом који су оставили.

И онда бојиште! Узнојени, заморени, зајапурени, пели су се по косама; обилазили шанчеве посуте испуцаним фишецима и црвеним турским кутијама гдје стајаху метци; понијели за успомену одломак чауре од шрапнела; видјели скрхане пушке и бајонете; наишли на кога усмрдјелог коња и евентуално на кога заборављеног мртвог аскера у грмљу, са неподносивим задахом распадања од којега бјежаху, запушујући марамом нос. Слушали, без воље, објашњења о позицијама једне и друге војске и враћајући се, незадовољни, уморни и гладни, осјећаху како пропадоше њихове дивне фразе које су били спремили за његову ванредну и свечану експедицију. Ни поглед заробљеника са изгубљеним очима и тромом ресигнацијом, не може их више задовољити. Вечера још мање! А тек спавање: потрпани у двије, три тијесне собе гдје читаву ноћ воде крвав бој са крвожедним звјеркама. Половица их одмах бјежи истог јутра натраг аутомобилом у пријестоницу са Хотелом са француским јеловником и гдје их чека гостољубива сала пресбироа. Остали се полако враћају као блудни синови.

*

Златна времена за ратне дописнике припадају историји. Времена кад су несметано шетали кроз војске и гдје за њих није било тајне. Кад су команданти имали страхопоштовања пред штампаном ријечи и вазда били спремни да им буду на услузи. Кад се официри отимаху о њихово пријатељство. Сва та времена, tempi passati...

Све те путеве затворило им је ново вријеме. У осталом, тим горе: новинари се тако радо издају за шампионе новогвремена. Ово је створило, поред осталога, баснословну брзину комуникационих средстава која држе у блиском контакту у сваком тренутку све континенте. Прогрес уништава дистанције. Уз бијелу каву изјутра, између два гутљаја, саопштава вам се у уским ступцима како народи, државе, свјетови дишу, што раде и што мисле.

Међутим, модерне војсковође не маре, или боље, не дозвољавају да се труби по свијету што намјеравају, што раде и што мисле. Један српски војсковођа казао је да је он пошао у рат да војује и да добија битке, а не да служи сензацијама листова и да задовољава радозналост публике. Кад ствари буду свршене, готова дјела може коментарисати сваки који жели, коме је то посао или занат, или коме то чини задовољство.

У француско-њемачком рату претјерана марљивост и скрупулозност француских ратних дописника учинила је да је њемачка врховна команда из француских листова била најтачније и најсигурније извијештена о кретању француских трупа. Ти новинари носе такође свој дио кривице за пораз и слом своје нације. И од тада, у принципу, ратни дописник се сматра као једна штетна животиња. Ради тога се вазда има на оку и држи се у ограниченом простору.

Осим раније поменутог, има и других разлога. Појам ратног дописника врло је растегљив, недефинисан и ничим незагарантован као такав. Ко може да одреди да се под једним ратним дописником не крије шпијун? Ко може да зна да његове најневиније депеше, раније уговореним значењем појединих ријечи, не издају најважније војничке и стратешке тајне? И затим, на бојишту се има важнијег и пречег посла од читања и цензурисања многобројних чланака и депеша, давања информација и слушања протеста ако господа нијесу добила ручак или морају да ноће на киши.

За вријеме посљедње триполитанске кампање, ратни дописници су видјели горких часова. Главнокомандујући ћенерал Канева био је неумољив и свиреп према њима, и истјериваше их на туцета, стране као и домаће. Инспиришући се истим принципом који су примиле европске војске, и балканске војсковође не пуштаху да им ратни дописници праве излишне сметње и афере. Ако је био који изузетак, он, као и сваки, може само да потврди правило.

*

Ратни дописник није у осталом ништа друго него прерушени репортер. Његов посао је био да као ловачко псето с нањуленим ушима буде вазда на трагу новости, спреман да полети у исти мах на четири стране свијета у два пут толико праваца. Он је историограф ноћних „собитија“, и хомерским стилом знаће описати туче амала, рафинираност прњаворских *шикпокета* и позиваће у крсташки рат против оргија проституције. Облетиће сва надлештва и све кафане, и каскаће за ватрогасцима који, са накленом галамом у дивљем трку, са' свом техничком опремом, јуре да гасе један димњак. Састаће се са стотину људи и свакоме ће повјерљиво, „да остане између нас!“ пришапнути нешто у уво. Он је жива скандалозна хроника, и оно што, из различитих редакцијских обзира, не може изићи у листу, он ће колпортирати муњевитом брзином и дати грађе за кафанска оговарања између дискусија и гњаважа о политичким проблемима.

Репортажа са својим fait divers, који обрађује убиства и самоубијства, туче и несреће, крађе и бјежања касира у Америку, чедоморства и услужне бабице, сву скандалозну хронику са бучним разводима бракова, сатирима и силовањима, незгодним авантурама угледне старије господе са дјевојчицама и писарицама, и љубавним скандалима госпођица са авантуристима и трамвајским кондуктерима, о дуговима и прљавштинама младе господе, са свима ситницама из женског и мушког свијета разврата, — та репортажа је душа огромног мноштва великих листова, и они је нарочито његују, јер знају да њој имају да захвале своју раширеност. Да задовоље своју публику, они не познају обазривости ни скрупула. Што је ствар шкакљивија, или интимнија, или што је циничније говорити о њој пред хиљадама читалаца, то ће јој се обратити већа пажња, раздијелити на нарочита поглавља и на више дана, увести као специална рубрика, са строгом препоруком техничком уреднику да за њу пронађе најзгоднија и најуочљивија слова.

Кад дође рат, бацајући те ситне дневне новости у позадину, револверски листови, ловци скандала и сензација, не даду се ни тада дистанцирати. Као што их у мирно доба не води никакав принцип, никакав други циљ осим голицања чула и нерава својих читалаца, у чему су нашли извор богатства, — за њих рат не представља ништа друго него једну рентабилну аферу. Рат има да им свакодневно ливерује велике и страховите бојеве, са што могуће више емоција за читаоце, дакле са хекатомбама мртвих и рањених, јуришима, покољима, морима крви, ужасима, страхотама и звјерствима. У ту сврху прерушила је редакција, снабдјевши их и ставивши им на расположење велике своте новца, неколико својих репортера у „ратне дописнике“.

Они се почињу одмах вјежбати у свом новом позиву, чим их железница понесе на пола сата од вароши из које су пошли, поред мјеста куда праве сваког свеца и недјеље излете са својим драганама, каквим продавачицама из дућана. Они већ унапријед удешавају планове и компонују чланке. И прије него стигну на границу, они су већ послали неколико дописа и десетину депеша; испричали су у бучним фразама оно што су начули од својих случајних сапутника. Спремили су се да епатирају публику и обећали своме директору да ће моћи приређивати бар неколико издања дневно. Али прекорачивши границу заражене земље, њихова добра воља бива поломљена цензуром; далеко од бојишта, они снивају о изгубљеним и непослатим сензацијама које морају и даље да се одмарају у њиховој

NACIONALNA BIBLIOTEKA CRNE GORE PURDE CRNOGORSKE

фантазији ако не желе да буду, најбржим и најпречим путем, пребачени преко границе.

У осталом, што не могу или не смију они да чине, то врше заостали чланови редакције. И у гомили новина и рукописа, попушених цигара и попијених кава, креће се и шкрипе пера: покољ, крв, смрт, ужас! Сваки дан се бомбардују вароши и пале села, касапе и уништавају исте армије, као што у позоришту сваке вечери исти умиру. Технички уредник са словима чини чудеса. Публика, задовољна и ексцитирана гута и отима се за новине. Посао иде добро!

*

Онај ратни дописник који је доспио до бојишта, може се сматрати срећним и привилегисаним. Не ради својих извјештаја које ће морати ограничити тек толико да даје гласа о себи у неколико сухопарних телеграмских фраза које региструју гола факта. Већ лично ради себе што ће се наћи усред једне несвакидање манифестације односа између народа која се зове рат, и што ће моћи да га изблиза посматра у његовој страховитој величанствености.

И мало по мало, претвориће се у војника, и подносити без роптања напорне маршеве, кишу, снијег, вјетар, спавање на голој земљи, и глад. Навикнуће се да се нађе и у бојној линији и под шрапнелском ватром. Осјетиће се и он са задовољством једним сићушним дијелом побједничке војске са којом се уживио. И његов посао изгледаће му тако мали и ништаван према ономе послу који врши сваки прости војник, безимени и честити сарадник своје националне историје која се пише бајонетима у крви.

Вељко Милићевић.

Ноћу

— **Виктор Иго** —

Магла је хладна, вресиште је пепељасто, крда говеди иду на појило; мјесец на помолу иза црних облака, изгледа као свјетлост која долази да нас изненади.

Путник корача, а пусто поље је у сумраку; једна сјенка одостраг, друга сјенка је напријед, бјелина на западу, свјетлуцање на истоку; овдје сутон, а тамо мјесечев сјај.

Врачара сједи, спустила дебелу доњу усну; паук запео о кров своју мрежу; зао дух сјаји се у дивљој ватри као златни пестић на лали.

На мору се виде рибарске барке; бродолом вреба катарку што дршће; вјетар збори: сјутра! вода збори: сада! Гласови који се чују већ очајавају.

С кола која иду из Авранша у Фужер чује се пуцање бича као живе муње; ево час кад ваздухом лете сви ти нејасни гласови које ноћ повећава.

У дубокој шуми сјаје се велики пламенови и нестају; старо гробље је на врху; гдје Бог налази све ово црнило којим испуња разбијена срца и кад пане ноћ!

Сребрне локвице дршћу на пијеску; морски орао је на обали кредастог насипа; пастир, кроз вјетар, прати очима страховити и пусти неодређени ђаволски лијет.

Пепељаста перјаница излази из димњака; дрвари пролазе са својим бременима; кроз хуку текућe воде чује се шум грања.

Глад чини да се сањају намргођени вукови; ријека тече, магла бјежи; иза стакла гдје лампа сјаји мала дјеца виде се, румене им се главе у руменој свјетлости.

С француског,
Перо Ђ. Шоћ.

ОТАЦ

— П. МОРОЗОВЪ —

На крају вароши, у горњем спрату забатаљене куће, на уском полукружном прозору трепери свјетлост: жућкасте пруге лагано се дижу по зидовима и оквиру и бацају свијетле пјеге на покривено снијегом дрвеће које расте поред куће.

Ено гдје са свијећом у руци тихо иде по собама домаћин. Висок, блијед, мршав, иде полако, али се држи право као тврди челик које није могуће савити. Свијећа не дрхће у масивном, бронзаном свијећњаку: стара, али снажна рука не осјећа тежину старинске бронзе. Оштре, бистре очи старчеве свијетле се мишљу и силом, блистају се као тајанствена свјетлост у дубини пећине.

Једанпут у години, у очи Божића, обилази он опустјели дом, застане по неколико тренутака испред ма какве ствари или портрета, дубоко се замисли и понова иде даље, док не обиђе све собе. затим, угасив свијећу, дуго сједи у својој соби, сјећајући се прошлости. Разне слике вију се у тамној соби и буде давно заборављене мисли, давно застале осјећаје.... Старо срце преживљује прошлост.

Свијетло, чисто, свето дјетињство! Како су јасно тада, изгледало је, гореле на небу вјечне звијезде! Оне су умиљато мамиле у висину, изазивале су тако дубоке и лијепе осјећаје; сам свијет чинио се љепши, а људи узвишенији, тајанственији и прекраснији. И често се у машти подизао к далеком небу и безазленим ријечима дјетета разговарао с Богом који се родио такве чудне, звјездане ноћи...

Тада је он осјећао радост бића...

Пројурило је блажено дјетињство — и у чисту душу завириле су саблазни које су лијепе и које очаравају; људи су изгубили велики дио тајанствености, постали су самопоуздани и груби; такве страсти, силне и лијепе, изгледало је, упорно су мамиле к себи, као шарено зеленило трулог блата. Отровни црв се увукао у њежни цвијетак и подгризао га...

Но гле, животу се изнова приближило звјездано небо... Дрхте крила као дуга, вију се бјелосњежне хаљине невиности, и понова се свијет и људи преображавају у загонетну тајну, губећи грубе, дречеће земаљске боје; — то трепере крила љубави и преносе душу у срећне стране несвјесног очарања.

Пошљедњи узвишени сан!...

Бадње вече је кад свијетли осјећај подиже душу и преноси је у бескрајност. Земља, носилац гријеха и патње, расвијетљена весељем велике тајне, загријана вјечним жаром бесмртне наде, ослобађа се у ноћ љубави и спасења од својих гнојавих рана и, очишћена, умивена сузама радости и мира, поново је близу Великоме Небу. У свакој кући су вјечно зелене јелке, симбол наде и вјечности, и свијетли пламтећи огњеви, као символ чистог, вриједног живота.

Те ноћи, пуне тајне и свјетлости, зазвучала је ријеч »љубав«, орила се просто — дирљиво, узвишено.

Очи удаваче биле су тако дубоке и бистре, лице јој је блистало таквом дражи, глас јој је изгледао као музика и узбуђивао душу, — хтјело јој се молити и плакати....

Али као ружичасти облак одлијеће златно прољеће; њежни листићи ружâ губе мирис, вену и опадају. Мргодно гмижу тешки оловни облаци, као великани који се лагано промичу страшној пропасти; силовито и страшно свјетлуцајући, сијевају муње.... у прозоре, ружно смијући се, завирује смрт...

Опет јелке, опет пламенови свијећа. Али то су — јелове гранчице, разбацане по путу којему незна краја нијеан смртни.... Топе се и диме дрхтаве свијеће у рукама....

Студ усамљености обузео је осиротјелог, биједног у својој немоћи човјека...

Једанпут, једног сурог јесењег дана, у кући мирној и тужној као гроб, чуо се врисак. То је било слично зраку сунчаном, муњи у мраку, пушци у неродној пустињи!.. А он је заборавио на њу: та она је и била узрок смрти... Потресен, повучен проводио је вријеме у размишљању и заборавио је, да се у њему задржала оваплоћена успомена на ону, коју је тако силно волио.

Отишао је у дјечију собу која се налазила на доњем спрату. Мало, трошно и без помоћи створење с цртама које чудновато напомињу мајку .. Дуго је посматрао дијете. Постепено је слабио душевни студ, у души се распламтио нови велики осјећај. Јер он је поклонио живот овој живој слици покојнице.

Разне животне бриге и огорчења, бојазан за њом, — све је то ишло узастопце, и ето наступио је дан, кад је отац увидио да је његова кћи дорасла и изјављује право на самосталан живот.

Запосећи се, она је често, не бирајући средство јурила к циљу, само је немилосно страдала и чинила патње оцу.

Она се усхићавала једним неваљалим човјеком, али лијепим и гордим, и пришла је оцу за благослов.

Он ју је опомињао, доказивао, као човјек научен искуством, савјетовао је љубазно и умиљато, као отац који воли, молио је, као вјерни слуга који предупређује своју госпођу од опасности. Али је, додуше, он сам у њој одњеговао јак карактер, и сад се чврстина њена карактера испољила: она није оцу попустила.

Од овога дана усамљеност је постала његовим удесом. Он је властитим рукама избио прозор доњег спрата, одакле се млади живот неразумно истргнуо на муке.

Раније, кад му је смрт дошла у кућу, преплашио се од ње, дрхтао је од помисли на њу, — сад му често долази на ум, али се већ ње не боји: разумио је, да је она понекад болећива срца, долази као избавитељица и благо прекида малаксало куцање срца....

Много је он поново размишљао у својој тужној самоћи. У ћутању разговорних ноћи, при свјетлости блиједих, трепетљивих звијезда, у расвјетљавању високог учења Оног који је дошао да спасе свијет од невоље — таквих јасно звјезданих ноћи много је процијенио, предосјећа је изнова; увидио је да је много што је мило људима — варка која се распрши од најмањег дувања животног вјетра, као лишће које облијеће прије свог расцвјетања; јасно, као огледало, увидио је своје сопствене погрјешке које су порођене гордошћу и самољубљем, и погледао је на свијет и на људе другима, свјетлијим и бистријим очима..

И ето сада, ове свијетле ноћи савјест му упорно говори, да је погријешио против велике заповијести: «Љубити ближњега као самога себе»... Како је просто, и како је узвишено и мудро! Како се тешко достиже!..

Он, отац, неограничено је љубио и љуби своју кћер... и не зна шта је с њом. Зна гдје је, али се претвара као да неће да зна. А срце шапће да она из гордости не иде к оцу, али хрли хрли, к њему свом душом...

Он подиже главу и са страхом посматраше икону...

Јасно и једнако гори жижак кандила. Тужни лик Христов, украшен трњем, гледа скромно и благо; не с прекором, него с дубоком љубављу.

Диже се из наслоњаче старац, с осјећајем се крсти и брзо излази из собе...

Понова се горе појављују жуте пруге свјетлости, неједнако и брзо падају по дрвећу и за трен ружичасто освијетле снијег.

Свјетло се угасило... У тренутак су се тешко затвориле врата. Капија зашкрипи, — и високи човјек, у топлом капуту, изиђе упутивши се од куће на противну страну.

У средини већ заспалог града стоји велика кућа с мноштвом прозора.

Он се пење уза степенице на пети спрат, закуца једном, двапут, трипут — и, напошљетку, отворише му, када он, одговарајући на питање, одговори: «Полазник».

Пропуштајући га у стан, кратковида старица, сиједајући, пажљиво посматра странца.

Он улази у малу, сиромашно намјештену собу и срце му се стеже од жалости.

У сусрет му иде висока, лијепа, али блиједа, измучена жена.

Он крочи још једном — и жена с радосним узвиком «Тата!» паде му на прса и силно заплака.

Отац обухвати рукама кћерину главу и обасу је пољупцима, као што жедни припоне на извор...

Цјеливао јој је блиједе, танке руке, тамне косе и њежно је миловао по лицу, као болесно дијете.

— Опрости, опрости ми! — говорио је он дрхтавим гласом. — Ја сам касно дошао к теби.

— Тата, не говори тако... Ја сам дужна била доћи к теби... Али ме је било стид... Нијесам била у стању рећи да сам... одбачена... Како сам се неразумно сурвала у пропаст... Сад ћеш видјети...

У сусједној соби се чуо дјетињи плач.

Кћи је узела оца за руку и привела га ка кревету; на њему је лежао малишан и очима тражи мајку; угледао је и умирио се.

— А правит ли му јелкицу?

Кћи упиљи на њега великим очима које се одједанпут напунише сузама, и снебивајући се, тихо је одговорила:

— Ми немамо шта јести...

Отац је хтио нешто рећи, али се иза зида зачуше чисти дјечији гласови: «Рождество Твоје»...

Идућег дана, ноћу, јасно се свијетлио доњи спрат особењака, и срећни је старац палио за малог унучића божићну грану...

Превео с руског,
Кр. Иванишевић.

Битка код Дајча

— **4. децембра 1912. год.** —

Али Риза паша у Скадру није хтио узети на знање да је склопљено примирје, а Турци су излазили из Скадра и отимали храну од становништва у богатој Задрими. Да би се спријечило снабдијевање турске војске у Скадру храном, образован је одред у који је ушао пјешачки батаљон капетана Перише Перишића, ескадрон коњице под командом капетана Срђе Јанчића и два вода брдске артиљерије под командом мајора Борка Паштровића који је уједно био командант цијелог одреда.

Овај се одред кренуо 3. децембра и стигао на одређено мјесто, код села Дајча, послије подне, пред сами мрак. На два дана прије овога, Турци су насилно однијели из села Пистуле и Стајке људску и сточну храну, а затим су Пистулу спалили. Сељани, Арбанаси, пребјегли су на српску страну и њима је, и ако их је турска војска опљачкала, српска држава дала потпору и штету платила.

Турци су једном покушали испад на Мјет и на батаљон Љубе Ђорђевића, али су одлучно сузбијени. Онда су ударили на Пистулу и опљачкали је.

Сјутра дан, 4. децембра, пошто су Турци спазили овај одред, оцијенили јачину, пријеђу у напад.

Разви се силна и велика борба.

Јачина турска била је пет пута већа од српске. Осим тога били су јачи и тиме што су имали два пољска топа и два митраљеза. Турци истакоше против српских у први борбени ред одличан свој стрељачки батаљон — „нишанџије".

Па ипак Мачвани не уступише. Било их је дивно видјети у борби. Кад се узме распоред борбе, јер су у први мах учествовале само двије чете, може се појмити упорност ових људи. Они су се дуго држали на једном тако незгодном мјесту, без довољно заклона, да се мора сваки дивити.

Турци почеше развијати своја крила. Прије но што је била планула прва пушка, командант батаљона, мајор Периша Перишић, одреди свога замјеника ако он падне.

Поче силна пјешачка ватра, а наскоро отпочеше и топови да дјејствују. Борко Паштровић бјеше код својих топова и управљаше ватром. Доље гдје је пјешадија, само куља.

Колико су бијесно ударали Турци, види се и по томе што су се једном приближили на двадесет до тридесет корачаја, и са те даљине пуцало се из пушака. Па ипак били су одбијени, сијући за собом простор мртвима и рањенима.

Српска артиљерија, и ако је била слабија, јер је била брдска према турској пољској, чинила је покора на страни непријатељској. Једна турска граната паде испред Борка Паштровића и он паде од потреса. Подиже се; шињел му је био сав исцијепан. Он отресе прашину и земљу и даље командоваше.

Пјешадија је била упорна. Одједном, око два часа по подне, командант батаљона, мајор Периша Перишић који је својом одважношћу и хладнокрвним држањем ванредно на моралну снагу војника утицао, — паде. Једно зрно тешко га је ранило у главу.

— Боривоје да прими команду! рече Периша и ухвати се за главу. Крв му је лила и цурила низ руке. Прихватише га војници и превише.

Рана је била тешка и опасна. Куршум је прошао тако рећи кроз главу. Склонише га на заклоњено мјесто. Он сједе, ухвати се опет за главу, затвори очи и поче климати лијево и десно.

Ситуација биваше све опаснија.

Одмах буде извијештен Борко Паштровић који полети да прими команду над пјешадијом. Он је имао с артиљеријом, са своја два брдска топа, славан успјех. Један је турски топ ућуткао, а други демонтовао.

Трештао је митраљез и праскала пјешачка пушка.

Скоро, па се и ноћ приближаваше.

И Периша Перишић и Борко Паштровић, у претјераној ревности да би војници били што одважнији, више су се истицали него што је требало. Они су се ругали оној аветињи која је сиктала и бљувала ватру и олово.

У непосредној близини, одмах поред Борка налазаше се питомац војне академије, сада потпоручник Радмило Тодоровић. Њему је било суђено да види два

NACIONALNA BIBLIOTEKA CRNE GORE ĐURĐE CRNOJEVIĆ

своја команданта како падају. Ту се налазио још један млад Црногорац кога је Борко водио као свога ађутанта.

Борко посматраше борбу догледом. У устима му бјеше једна цигарета. Необично је био задовољан.

Једно зрно погоди Борка у кључњачу, проби груди и изађе кроз кичму. Он паде, а околни притрчаше.

— Носите ме! изусти Борко.

То су му биле посљедње ријечи.

Заклопио је очи. Тек сјутра дан, 5 децембра, буде пренесен у Љеш гдје је умро у болници око 6 часова у вече. Сахрањен је на љешкоме католичком гробљу код цркве.

Команду прими резервни поручник Добривоје Костић који се истински показао толико исто храбар, као и његови команданти Периша и Борко.

То је човјек прилично окретан и строг, али је толико исто немилосрдан и према себи. Он је већ био спреман да изврши и један јуриш „на шта Бог да", али команду мораде предати активном поручнику Александру Синђелићу.

Пала је ноћ. Много има мртвих и рањених на српској страни, а нема сумње да их има у огромном броју и на турској страни. Онај турски ловачки батаљон био је потпуно уништен, а по паду Скадра сами турски официри признали су да је од цијелог батаљона остало само тридесет седам људи. Међу погинулим био је и командант тога „нишанџијског батаљона".

Турци су цијеле ноћи купили мртве и рањене. Бискуп из Бушатија, Ђорђе Колеца, прича, да је добио извјештај да је колима пренесено око три стотине тешко рањених, не рачунајући лакше рањене који су се сами без кола могли помоћи.

Очевидно је било да су се Турци поново припремали за борбу. Цијеле ноћи давани су знаци фењерима. Турци су чак добили и појачања.

У помоћ Србима похитао је са двије чете лично мајор Љуба Ђорђевић. Али распоред српског одјељења био је тако несрећан.

У јутру 5 децембра бијаше јака магла. Турци грунуше свом снагом на положаје, које су Срби држали. Чета Добривоја Костића мораде тако рећи не само да води борбу с фронта, него с оба бока. Опасност је била или да буду ухваћени или побијени. Они покушаше, да се дохвате положаја у позадини или да одступе у правцу Љеша.

Непријатељски митраљез поче косити и на српској страни изгуби се морална снага.

Само Турци нијесу смјели даље и ако су сад били јачи, него првог дана. Борба је кратко трајала и Турци се повукоше натраг.

Дајчи остају славно поприште српског јунаштва.

Књижевни преглед

Милица Јанковић: Исповијести. Издање С. Б. Цвијановића. Биоград 1913; стр. 254. цијена 2·50 дин.

Кад се г-ђица Јанковић прије извјесног времена јавила у угледној ревији Срп. Књиж. Гласнику, брижно се кријући под псеудонимом Л. Михајловић чак и од својих интимних пријатељица, у књижевним круговима говорило се о њој одмах с допадањем. Наша навика да женским књижевним радовима прилазимо с предрасудом да ћемо наићи на женску сентименталност „плавих чарапа", indigo литературе, како је то звао Бајрон, — или ако су ти радови успјели, да се цинички примијети „cherchez un homme", овдје је морало изостати. Под посве одговарајућим насловом „Исповијести", ово су збиља необично искрене исповијести интелигентне жене која нати, удесом скренута са женског животног пута младих отмјених дјевојака, пута који весело везе као лијет распјеваних шева у сунцу, на тешке путеве самоједског размишљања, осамљености и ограђености ружне дјевојке. Ту је инстинкт за допадањем силнији од свега, и кад се он нехотице од околине вријеђа, гони на размишљање, на тужна поштена осјећања на болне тешке резигнације. И на „прављење литературе". Отуд је gros женске литературе издање „сатрвеног срца", коју ми читамо индолентно, и исго с подсмјехом. Код нас, нешто мало необично искрене „Исповијести" г-це Јанковић, у ствари су један дуг низ тачно запажених и лијепо казаних појединости свога самопосматрања. То је аутоанализа једне фино осјећајне потиштене женске природе. То нијесу приповијетке, то је аутопсихолошко излагање себе, у ријечитом импресивном стилу, са култивисаним књижевним осјећањем за бирање ријечи и за форму.

Књига г-це Јанковић не би успјела само и једино ради њене искрености исповиједања, јер је та искреност у модерној литератури доста обична и профанисана ствар, кад једна модерна њемачка књижевница, идући за ефектом своје бизарне искрености, пјева да воли грешне мушкарце, сухе као скица, монокларане модерне Brummele, у елегантном енглеском одијелу и бостонским чипелама, са блазираним лицем боје земљане гдје је безброј ноћних гријехова оставило свој тамни, кобни рефлекс. Така ненадана искреност у ствари је само спекулативно иђење за ефектом, дакле умјетнички лажна. Искреност у литератури не значи уопште много, јер литература није исповједаоница стварних доживљаја, него прелијевање умјетничког штофа у форме, послије истинског *унутарњег* проживљавања и стварања, гдје функционише она чудна негрјешива vis vivida умјетникове душевне љепоте.

Дакле, искреност у књизи г-ђице Јанковић задовољила је само тачност наслова. Али она има једну лијепу способност запажања значајних појединости у својој аутопсихолошкој анализи, инстинкт да их одабире и импресивно каже. А то је доста, или тачније довољно, да се за њезину књигу нађе лијепа ријеч. Иначе код ње то непрестано ређање појединости и само појединости, често монотоно и нарочито тражено, даје утисак неконструктивности самог дјела. Уопште писати у непосредном тону исповиједања, прије опасношћу да се не буде досадан. Истина, она у књизи има и приповијести са фабулом (као што је њежна, фино казана прича „Мало срце", сасвим лоша „Љубомора" и полуромантична прича „Никад"), али ту нема снажног извођења фабуле, приповједачке способности да се изведе и даде нешто снажно што тишти папир.

Најуспјелија причица „Мало срце" је пријатна сличица благог сјетног колорита. Кратка причица о човјеку коме је жена умрла од туге за синчићем, а ћерчица од туге за мајком, тако да му је цијела породица фатално осуђена на смрт „од болести која не прашта", од туберкулозе. То је једна од оних пријатних диминутивских прича диминутивске вриједности, које не пише умјетничка снага, него душевна свиленост, развијена осјећајност. За тај жанр малих њежних причица изгледа да је г-ђица Јанковића понајспособнија.

И ако у њеној књизи има често слабог нејаког, полу сентименталног причања, она ипак није без праве литерарне вриједности. Она је диминутивске вриједности. То је интелигентно, са књижевном ријечитошћу, исповијећена историја благе, њежне душе, вријеђане грубим, тврдим додиром живота. Причање обичних свакодневних питања што их има сваки од нас, која су равнодушна другима а за нас тако важна и тако мучна да је један бјесомучни модерни књижевник тврдио, како би сваком човјеку требало подићи споменик!! **Р.**

Кармен Силва

Прослава седамдесетогодишњице румунске краљице Јелисавете

Румунска краљица Јелисавета прославила је неки дан седамдесетогодишњицу рођења. Тај дан је искрено прослављен како у Румунији, гдје је краљица веома омиљена због својих доброчинстава, тако и у осталом културном свијету гдје је својим књижевним радовима успјела да стекне лијепо име.

Угледавши свијет прије 70 година у Највиду, на шумној Рајни, краљица је сав свој живот посветила вршењу доброчинстава. У бурним ратним временима седамдесетих година краљица је неуморно вршила своју тешку мисију, она је била »слатка утјеха рањеника«, како ју је назвао један румунски патриот. У добу мира краљица је лијепим и топлим пјесмама величала своју нову отаџбину, под псевдонимом »Кармен Силва«.

Колико је румунски народ волио и поштовао своју владарку, показује једна лијепа сцена која се одиграла убрзо послије руско-турског рата. Краљевски пар бавио се у Синаји и враћао се из шетње кући, када им пређе пека жена сва у црнини. Пружајући руку према краљици изгледало је да ће да тражи нешто од ње. Наједном, као да јој се јави нека изненадна мисао, одступи корак назад и рече: «О, не, госпођо краљице, ја не тражим ништа, мени не треба ништа. Ја сам удовица и немам кћери која би могла наслиједити наш дуго чувани породични накит. Ви сте, пак, мајка сиротиње и рањеника, ви сте у тешким временима много добра учинили. Ваша рука је достојна да носи мој накит, ја вас молим, узмите га, ја вам га поклањам». И она даде краљици златну гривну од старих римских новаца, која јој је причинила, како сама краљица више пута говораше, више радости него најскупоцјенији накит.

Замак Шелеш најомиљенији је боравак краља и краљице. У њега може ући сваки, без икакве сметње, само ако зажели што од оне гостољубиве жене. Радни дан за њу почиње врло рано, често пута у три, четири, часа изјутра. Сваки слободан минут краљица врло корисно употреби на читање, вјештине, бригу око сиротиње, на помоћ невољнима, на рад око својих литерарних дјела и на супружничке дужности.

Краљица је, прије свега, одлична супруга, како она сама писаше једној својој повјереници: «Сваки слободан минут краљ најрадије проводи у мом друштву и зато сам увијек код куће. Чим ме зовне, или чим чујем његове кораке, одмах бацам перо или пинцету. Пошто он има веома много посла и додира са људима, то морамо сваки минут који нам остаје слободан, цијенити и искористити. Моје је мишљење да сам прије свега жена, па за тим мајка отаџбине, па тек онда пјесник».

Прослава дана румунске краљице из разних узрока извршена је без икаквих нарочитих свечаности. Један од главних узрока је жалост због смрти њене повјерљиве дворске даме која је поред краљице пробавила више од тридесет година.

† Жил Кларти

У Паризу је умро Жил Кларти, француски књижевник и члан Француске Академије, који је био један од најплоднијих француских писаца. Он је написао велики број дјела из свих књижевних области, и писао до посљедњега часа. На два дана пред његову смрт, једном кратком биљешком између линија, „Тан" је донио вијест да кроника, коју Жил Кларти пише годинама, ове недјеље неће изаћи. Код човјека који за одмор није знао, та вијест је значила скори крај.

Кроника је била књижевна врста коју је Жил Кларти највише обдјелавао. Може се рећи да је он, радећи и друге ствари, остајао увијек кроничар. Своју књижевну каријеру почео је Кларти као историчар године 1862. Написао је неколико интересантних књига у томе жанру, излажући историју као најљепшу причу. Једна од највећих му је „Историја револуције" од 1870—71", у пет свезака. Доцније, он је историју потпуно претворио у причу, и написао два историјска романа,

Рад на дневној кроници почео је Жил Кларти почетком осамдесетих година, као умјетнички критичар. Збирку тих својих радова издао је доцније под називом: „Савремени сликари и вајари".

Од тада настаје периода неуморне књижевне активности Жила Кларгиа. Деведесетих година, поред многобројних кроника о животу у Паризу, он је написао и неколико романа и комедија.

Књиге Жила Кларгиа представљају интересантне и драгоцјене документе о париском животу у другој половини деветнаестог вијека.

Жил Кларти је био годинама управник Француске Комедије. Са тога положаја требао је да буде смијењен по својој молби, у јануару мјесецу идуће године.

Идеална жена

„Идеална је жена она, која — свакако не понижавајући се — умије да подноси или чак и да потпомаже егоизам свога мужа; која умије с пажњом да слуша кад се он одобровољи да с њоме разговара о стварима које она не разумије и које њу не интересују; која је увијек готова да се не обзире на стотину његових мана и рђавих особина, а да међутим његове добре особине диже у небо, укратко речено, добра је жена она која може да буде у једном лицу мајка и дијете, драгана и жена, пријатељица и савјетница".

Тако каже енглески романсије Келзон Кернабар.

Нешто другачијег је мишљења романсије Макс Пембартен, по коме „свака жена може бити идеална супруга, ако је само истинска и права жена и умије свога мужа да окружи свом оном чари што произлази из њене женскости."

Један енглески часопис који је многим више или мање познатим енглеским списатељима био поставио питање: „Које је идеална жена?", публикује још повећи број других мишљења и тумачења.

Јосиф Хокинс тврди да су „све жене добре супруге, само ако се не баве политиком". Ако му сифражеткиње ово дају баце неколико бомби у кућу, Јосиф Хокинс не треба ни најмање да се чуди.

Џорџ Х. Лоример скептички примјећује да „не вриједи ни говорити о идеалној жени, пошто човјек никако не може слободно да бира: кад мисли да се оженио анђелом, нађе код куће ђавола, и (али то далеко рјеђе) обратно".

Мишљење списатеља Франкфорта Мора је да „паметан човјек не зна шта да чини са женом која говори неколико језика и лијеже с Хорацијем; идеална жена је, вели, просто она која најбоље умије да кува".

Мало претјерани изгледају захтјеви врло омиљеног новелисте Томе Гелона: „Идеална жена, каже он, треба мужу да уштеди сваку домаћу бригу, да је увијек готова да се смијеши и да га одржава ведрим и да увијек и у сваком случају одобрава све што он каже и чини. Сад ће се разумјети, зашто сам остао неожењен".

КЊИЖЕВНОСТ

Нови књижевни лист. — Досада је у Загребу излазио само један књижевни часопис, који је доносио радове хрватских и српских књижевника. Тај је часопис по начину свога уређења ревијалнога карактера и бави се белетристиком тек у другом реду. Сад је једна група виђених српских, хрватских и словеначких књижевника одлучила покренути један већи књижевни недјељни лист, који ће излазити у Загребу. Донашаће у првом реду белетристичку продукцију и доприносити тако зближењу хрватске, српске и словенске литературе, па га препоручујемо пажњи читалаца. О томе добијамо слиједећу информацију: „Књижевне Новости": Под овим ће именом почети излазитиио Новој Години у Загребу нови књижевни недјељни лист. Накладни књижар Ђуро Трбојевић. А у одбору сарадника и покретача јесу: Д-р Нико Андријашевић (Сарајево), Виктор Цар-Емин (Опатија), Светозар Ћоровић (Мостар) Милан Марјановић (Загреб), Вељко Петровић (Биоград), Динко Шимуновић (Сплет), Иво конте Војновић (Дубровник). Лист ће излазити сваке суботе на 16 двоступачних страница, доносећи у првом реду пјесме, новеле, романе и драме српских, хрватских и словеначких књижевника, као што и добре преводе из свјетске литературе. А лист ће у форми краћих реферата пратити и популаризовати домаћу и страну литералну и умјетничку продукцију. Како су у посљедње вријеме претегли часописи ревијалнога смјера, који излазе у доста дугим временским размацима, па не могу у обилној мјери његовати белитристичку продукцију, то ће се издавањем тога часописа попунити осјетљива празнина тим више, што ће доносити, без обзира на књижевне струје, оргиналну белетристику хрватских, српских и словеначких писаца. Овакав је часопис културна књижевничка и читалачка потреба, јер ће бити одраз цјелокупне белетристичке продукције и јер ће подржавати што чешћу и јачу везу између књижевника и читалаца. Лист ће почети о Новој Години: цијена за А.-Угарску К. 10, појединн број 20 фил. изван монархије 14 франака у злату. Рукописи, наруџбе и писма шаљу се на адресу: А. Милчиновић — Загреб, Кумичићева улица 1, а сав новац на Хрватску Пољодјелску Банку у Загребу за „Књижевне Новости".

„Дело". Изишла је 69 књига „Дела" за новембар са овим садржајем:

Нејасна осјећања, приповијетка од Момчила Милошевића. Звона на јутрење, пјесма од Dis-a. После свега пјесма, од Симе Пандуровића. Басне: „Мој сусед", „Стари врт" и „Пас и човјек", од М. Вукасовића. Психологија жене (афоризми) од Гистава Ле Бона. Шарл Бодлер, студија од Пола Буржеа. Црте из автономије угарских Срба, од Милутина Јакшића. Ђузепе Верди, од Ап. Кара. За југословенску философију културе, од Дим. Митриновића. Браћа Карамазови, роман од Ф. Достојевског. Таида, роман од Анатола Франса. Бугарскаа војна у Тракији: III. Чаталџа, од А. де Пенендрена. Никола Филиповић: Успомене једног аустријског официра, од М. М. Зебића. Економски преглед: Општа царинска тарифа од 1904 године, њена примена и њен утицај на производњу, од Миливоја Симића. Политички Преглед: Српско-аустријски односи, од Politicus a Умјетнички преглед: О програмној музици, од Јована Зорка. Против импресионизма у сликарству, од Ем. Бернара. Позоришни преглед: Браћа Карамазови, од Фјодора Достојевског; У Новој кожи, од Етијена Реја, реферати П. С. Талетова. Књижевно-научни преглед: Литература о о Балканском Рату: XIV. Пол Луји, Економски узроци балканског рата, реферат од Dr. M. У. XV Général Herr, Sur le théâtre de la guerre des Balkans, реферат Dr. Ст. Станојевића. Ситни прилози: Једно писмо Фјодора Достојевског. Биљешке: Друштва. Књижевност. Наука.

Штампа Кр. Ц. Државне Штампарије

Власник и одговорни уредник **Радомир Орлински Кривокапић**